

1788	kopalnia rud ołowiu w Strzybnicy koło Tamowskich Gór	maszyna parowa	pierwsza na kontynencie europejskim (wcześniej działała tylko w Wielkiej Brytanii) maszyna tego typu wykorzystana do odwadniania kopalni
1796	Królewska Odlewnia w Gliwicach	wielki piec opalany koksem	pierwszy tego typu piec na kontynencie europejskim, zaprojektowany i wykonany pod nadzorem J. Baildona
1802	Huta Królewska (Königshütte; dzisiejszy Chorzów)	maszyna parowa	na terenie najnowocześniejszej huty ówczesnej Europy zastosowana po raz pierwszy do dmuchu

Wielkie kariery przemysłowców

Obok karier będących udziałem szlachty symboliczny wymiar zyskały awanse osób tzw. niskiego stanu, możliwe dzięki upadkowi XVIII-wiecznego feudalnego porządku. Wzorowym przykładem takiej kariery był **Karol Godula**. Urodzony w 1781 r. w Makoszowach (dziś część Zabrzeża) syn leśnika, w wyniku splotu okoliczności oraz pracowitości stał się jednym z najbogatszych przemysłowców. W 1848 r. posiadał majątek szacowany na ok. 2 mln talarów, na który składało się 19 kopalni galmanu, 40 kopalni węgla kamiennego, 3 huty cynku, liczne majątki ziemskie oraz udziały w innych zakładach górniczo-hutniczych. Karol Godula zyskał wiele przydomków już w czasie swego życia, jak np.: „król cynku”, „Dżyngis-chan pieniądza” czy nawet „diabeł z Rudy”.

W rozwoju przemysłu na Górnym Śląsku szczególną rolę odegrali przybyłe spoza granic państwa, inicjujący i wcielający w życie idee nowoczesnego górnictwa i hutnictwa, z którymi zetknęli się w Anglii. W 1793 r. sprowadzono szkockiego inżyniera **Johna Baildona**, którego ze względu na liczbę wdrożonych projektów można nazwać ojcem górnośląskiego hutnictwa.

W wieku 21 lat objął stanowisko doradcy technicznego przy budowie Królewskiej Odlewni Żelaza w Gliwicach. Miał za zadanie zaprojektować i nadzorować budowę wielkiego pieca hutniczego opalanego koksem – pierwszej tego typu konstrukcji w Europie. Był również współautorem projektu huty w dzisiejszym Chorzowie, zainwestował w budowę hut cynku i żelaza oraz kopalni w Katowicach. Na stałe osiadł w Gliwicach, gdzie w 1846 r. zmarł i został pochowany.

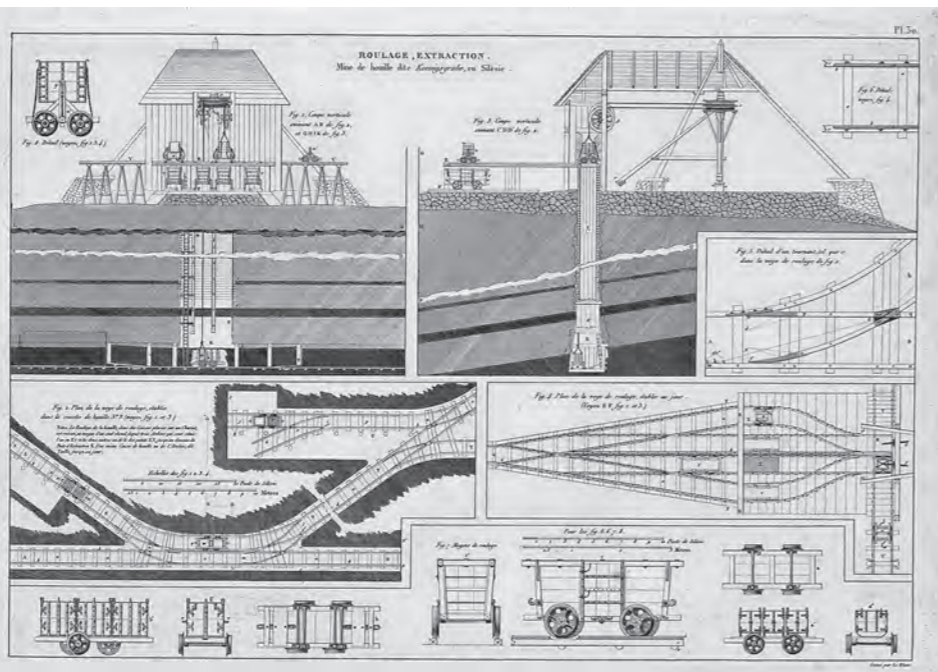
Z kolei w 1789 r. na zaproszenie von Redena do huty Mała Panew w Ozimku przybył sam angielski „król żelaza” **John Wilkinson**, by przeprowadzać tam próby wytopu żelaza z użyciem koksu.

Niebывałą inwestycją był także Kanał Kłodnicki, oddany do użytku w 1812 r. W dzisiejszym Kędzierzynie-Koźlu dochodził on do Odry, którą to śląskie produkty płynęły dalej do Berlina i Szczecina. Jednocześnie kopalnie schodziły coraz głębiej, wydobywając węgiel poniżej poziomu sztolni. Z kolei działająca na powierzchni kolej docierała do najważniejszych śląskich miast i ośrodków przemysłowych.

Friedrich Wilhelm von Reden – niemiecki wizjoner rozwoju przemysłu na Górnym Śląsku, który w 1799 r. został mianowany dyrektorem śląskiego Urzędu Górniczego. Wykształcony na uniwersytetach w Getyndze i Halle oraz w akademiach górniczych

w Clausthal i Freibergu. Jako wybitny specjalista nabywał doświadczenia także w Wielkiej Brytanii. Mądrym zarządzaniem w krótkim czasie doprowadził do znaczącego awansu górnośląskiego przemysłu, wprowadzając innowacje technologiczne i inicjując wiele inwestycji. (źródło: www.edu.pl)

Studium kopalni Königshütte (Król w Chorzowie, zał. w 1791 r.); ilustracja z „De la richesse minerale”, Paryż 1819 r.

Friedrich Bernhard Werner (ok. 1770 r.), Wikipedia Commons, domena publiczna

W 1776 roku zmarł we Wrocławiu **Friedrich Bernhard Werner**, autor licznych szkiców i rysunków przedstawiających wygląd ówczesnych miast i ważniejszych obiektów. W swojej monografii poświęconej topografii Śląska uchwycił ok. 740 śląskich miejscowości.

Das Schloß Fürstenstein v. Morgen (Zamek Książ; międzyokr., ok. 1738 r.), Friedrich B. Werner

TROPY BIBLIOGRAFICZNE:

Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych, red. I. Panic, t. 1–2, Gieszyn 2009–2010.

Frużyński A., Industrializacja Górnego Śląska do 1922 roku, Encyklopedia Województwa Śląskiego, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, t. 3, 2016.

Grudniewski J., Renjencja opolska, Encyklopedia Województwa Śląskiego, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej, t. 1, 2014. Historia Górnego Śląska. red. J. Bahlcke, D. Gawrecki, R. Kaczmarek, Gliwice 2011.

Maroń J., Dolny Śląsk w czasach habsburskich i pruskich, [w:] Dolny Śląsk, Wrocław 2006.

Pałace i siedziby rodowe szlachty śląskiej, [w:] Śląskie kolekcje sztuki, Rewolucja przemysłowa na Górnym Śląsku. Reden-Baildon-Godula, „Poczet Gwarków Śląskich” 2011, z. 3, red. Z. Nowak, J. Mańka.

Opracowanie: Anna Pikulska-Stepień
Dział Edukacji i Promocji
Kierownik: Ewa Chudyba
Skład: Marcin Gołaszewski | Rysunki: Marta Keler
Dyrektor: Grzegorz Krawczyk
Muzeum w Gliwicach | www.muzeum.gliwice.pl

ŚLĄSK – 1000 lat burzliwej historii

MUZEUM
W GLIWICACH

SPOTKANIE 6

Śląsk jako prowincja Królestwa Prus

W roku 1740 zmarł ostatni z Habsburgów – Karol VI. Zgodnie z tzw. sankcją pragmatyczną z 1713 r. posiadłości panującego miała objąć jego córka – Maria Teresa (por. folder 5), jednak wkrótce pretensje do znaczącego śląskiego księstwa legnicko-brzesko-wołowskiego wysunął Fryderyk II, król Prus – nowej znaczącej siły w Europie. Dynastia Hohenzollernów powołała się na traktat z 1537 r., zgodnie z którym ta przejmie władzę w księstwie z chwilą wygaśnięcia Piastów. Śląsk był ludnym i bogatym terytorium, z którego król pruski przewidywał duże wpływy do kasy państwowej. Był to zasadniczy powód planów podboju tego regionu, trzymanych w tajemnicy *de facto* do ostatniej chwili.

Wojny śląskie (1740–42 i 1744–45)

16 grudnia 1740 r. Fryderyk II wraz z ok. 20-tysięczną armią, *nota bene* bez formalnego wypowiedzenia wojny, przekroczył granice Śląska. Już po kilkunastu dniach wojska pruskie znalazły się pod Wrocławiem i Świdnicą. Po kilku tygodniach opanowały niemal cały Śląsk (oprócz Wrocławia i kilku twierdz). W walce ze zdyscyplinowaną i świetnie wyszkoloną pruską armią oddziały austriackie, w dodatku mniej liczne, nie miały żadnych szans. Sytuacji nie ułatwiało także dwuznaczne nastawienie mieszkańców Śląska do rządów austriackich (por. folder 5).

Ucisk fiskalny, nietolerancja religijna, upadek gospodarczy po wojnie 30-letniej i ogólne obniżenie poziomu życia powodowały, że dotychczasowi gospodarze – Habsburgowie – nie mogli liczyć na lokalne wsparcie. W obliczu tych faktów 3 stycznia 1741 r. Fryderyk II podpisał układ z Wrocławiem, zapewniający mu swobodny przemarsh wojsk przez miasto oraz obsadzenie załogami pruskimi Olbina i Wyspy Tumskiej. Silniejszy opór król Prus napotkał na Górnym Śląsku, gdzie niechętna postawa ludności obawiającej się ograniczeń ze strony protestanckiego króla spowodowała nawet przygotowania do zbrojnego wystąpienia przeciw wojskom pruskim. Na terenach górzystych operowały oddziały partyzanckie. Austria tymczasem pośpiesznie gromadziła wojska na Morawach i gdy liczebnie dorównywały one Prusom, ruszyły w rejon Nysy pod dowództwem marszałka Neipperga. 10 kwietnia 1741 r. pod Małujowicami doszło do walnej bitwy między obu armiami, w której zwyciężyły Prusy. Pod względem militarnym

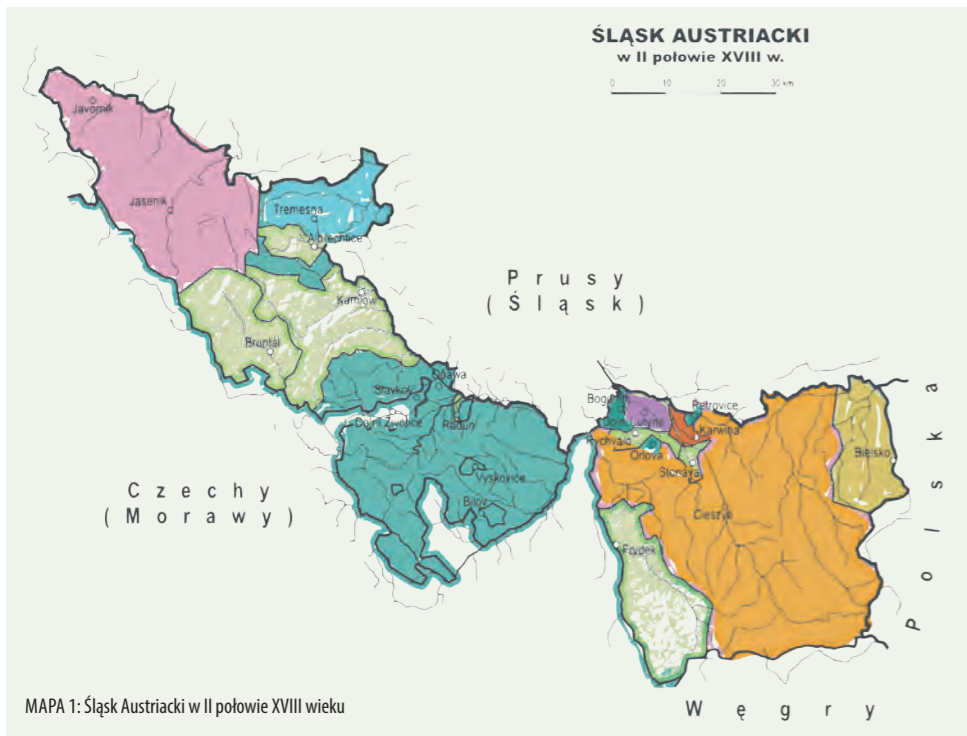
pierwsza faza wojny o Śląsk przyniosła Prusom pełen sukces. 28 lipca 1742 r. w Berlinie podpisano pokój kończący pierwszą wojnę śląską. Po podboju Śląska przez Prusy przy austriackich Habsburgach pozostały tylko księstwa: cieszyńskie, opawskie, karniowskie oraz okręg Widnawy, czyli tzw. Śląsk Czeski (od 1749 r. zwany Austriackim). W rękach austriackich pozostały ważne strategicznie przebiegi górskie prowadzące na Śląsk (*patrz mapa 1*).

W sierpniu 1744 r. Fryderyk II naruszył postanowienia pokojowe i zaatakował Czechy, lecz został zmuszony do wycofania się na Śląsk. Do walnej bitwy doszło pod Dobromierzem 4 czerwca 1745 r., gdzie starło się w sumie 120 tys. żołnierzy. Błyskawicznie pruskie zwycięstwo zaowocowało układem pokojowym z 25 grudnia 1745 r., który potwierdził stan prawny sprzed wojny i ugruntował pruskie panowanie na Śląsku.

Dobiegła końca „epoka” panowania Habsburgów na Śląsku, w czasie której jednak, jak zwracają uwagę niektórzy historycy, zaczęły kształtować się załączki śląskiej tożsamości

Pruska armia w bitwie pod Małujowicami (niem. Mollwitz), Wikipedia Commons

MAPA 1: Śląsk Austriacki w II połowie XVIII wieku

mieszkańców tej krainy, gdzie *zjawiskiem normalnym była egzystencja obok siebie i ze sobą kilku języków i wyznań, tak zresztą jak i wielowarstwowe powiązania polityczne* (por. N. Conrads, *Książęta i stany. Historia Śląska 1469–1740*, Wrocław 2005). Terytorium państwa pruskiego powiększone zostało o blisko 35 tys. km² i niemal milion osób. Umożliwiło to podniesienie rangi politycznej Prus, które stały się za panowania Fryderyka II mocarstwem europejskim i głównym rywalem Austrii w Rzeszy Niemieckiej. Zajęcie Śląska było także kluczowe pod względem gospodarczym.

Z rąk Habsburgów austriackich (1526–1740) Śląsk przechodzi pod panowanie pruskich Hohenzollernów: królów (1742–1871) i późniejszych cesarzy zjednoczonych Niemiec (1871–1918). W tym okresie (XVIII w.) Polska, osłabiona wojnami z Turcją, Szwecją i Rosją, chyli się ku upadkowi (patrz mapa 2).

Sytuacja katolików i ewangelików pod pruskim berłem

Przejęcie Śląska przez Fryderyka II spowodowało zniesienie wielu ograniczeń nałożonych wcześniej na śląskich ewangelików. Nowy monarcha przyznał im koncesję na budowę świątyni – do połowy XVIII w. powstało ich 200. Z drugiej strony kościół katolicki stracił znaczną część swych dotychczasowych przywilejów. Bolesnym ciosem dla katolików była m.in. sekularyzacja dóbr kościelnych zarządzana przez pruskiego monarchę w 1810 r., co oznaczało nie tylko utratę ogromnej własności, ale i upadek zakonów. Śląscy katolicy do 1821 r. podlegali pod dwie diecezje: wrocławską bądź krakowską, co było rozbieżne wobec przebiegu granic państwowych między Prusami a monarchią habsburską. 30 października 1810 r. sytuacja katolików ponownie uległa pogorszeniu wraz z wydaniem edyktu o sekularyzacji majątków kościelnych. Z męskich zakonów na Śląsku pozostał jedynie bonifratrzy, co miało związek z ich działalnością szpitalną. Potężny obiekt klasztoru cystersów w Rudach Raciborskich przeszedł w ręce rodu von Hessen-Kassel.

Pruska administracja na Śląsku

Już w trakcie wojen śląskich król Fryderyk II podjął działania zmierzające do integracji zajętego obszaru z resztą państwa. Wykonywał je Generalny Komisariat Wojenny. Pełniąc funkcję organu odpowiedzialnego za zaopatrzenie armii, stał się jednocześnie pierwszą pruską władzą administracyjną na Ślą-

sku. Prusy były **monarchią absolutną** i ten sposób zarządzania był typowy dla ówczesnego tzw. centralizmu państwowego.

Prowincja śląska, zachowując podział na księstwa, otrzymała **ministra** podległego bezpośrednio królowi Prus. Stany śląskie zostały zobowiązane do złożenia hołdu monarsze. Terytorialnie kraj podzielony został na dwa obwody (**kamery**): wrocławski i głogowski, te z kolei na **powiaty** (40) wraz z **landratami** (starostami) jako zarządzającymi. Buntownicze hrabstwo kłodzkie otrzymało gubernatora powoływanego przez króla. Obowiązkiem służba wojskowa dawała liczbę ok. 35 tysięcy żołnierzy rozlokowanych w 13 kantonach (odnotowywano duży problem dezercji). Sądownictwo zorganizowano w trzech rejencjach (Wrocław, Głogów, Opole), jednak z zastrzeżeniem, że apelacje będą rozpatrywane w Berlinie. Na ziemiach podległych królowi Prus **ujednolicono prawo, wydając w 1794 r. Powszechne Prawo Krajowe**. Kolejno w ciągu wieku XVIII realizowano także celowo politykę zakładającą m.in.: wprowadzenie języka niemieckiego w sądownictwie (1744 r.) oraz w szkołach podstawowych (1763 r.), rugowanie ze szkół nauczycieli mówiących wyłącznie po polsku, nakaz znajomości języka niemieckiego przez duchownych. Spis ludności z 1787 r. odśladania także rozmiary tzw. **kolonizacji fryderycjańskiej** (ok. 61 tys. osób), która miała na celu uzupełnienie, głównie ludnością niemiecką i czeską, deficytów populacji żyjącej na Śląsku po wojnach. W wyniku akcji kolonizacyjnej powstało wówczas ok. 400 nowych wsi. Najliczniejsze skupiska kolonistów fryderycjańskich powstawały na Górnym Śląsku, co było podyktowane m.in. potrzebą zatrudnienia w rozwijającym się tu przemyśle ciężkim.

Reformy gospodarcze spowodowały duże zmiany w życiu mieszkańców Śląska: w 1807 r. wprowadzono wolny obrót nieruchomościami, a trzy lata później nowy podatek przemysłowy. W 1811 r. wydano ustawę o swobodzie produkcji i handlu, niwelując tym samym monopole szlacheckie i gospodarcze przywileje miast. W 1812 r. Żydzi mieszkający na Śląsku i w Prusach otrzymali prawa obywatelskie, mogli osiedlać się w miastach, nabywać grunty i prowadzić działalność gospodarczą. Nie mogli udzielać się jedynie w administracji oraz w wojsku. Procesy te zapoczątkowały zjawisko silnej asymilacji społeczności żydowskiej na Śląsku i liczne konwersje na chrześcijaństwo, ale nie brakowało także incydentów antyżydow-

skich, czego przykładem są rozruchy we Wrocławiu z 1830 r.

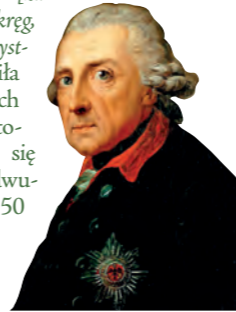
Skomplikowana i nie do końca uregulowana pozostała kwestia położenia chłopów na Śląsku. W październiku 1807 r. ogłoszono **królewski edykt, który znosił poddaństwo osobiste chłopów**. Dokument miał zastosowanie w domach królewskich, natomiast w majątkach prywatnych, które stanowiły większość, poddaństwo miało być zniesione w 1810 r., jednak przy jednoczesnym utrzymaniu takich świadczeń chłopów na rzecz właścicieli ziemskich, jak pańszczyzna, czynsz, sądownictwo patrymonialne. Zachowawczość tych postanowień oraz nierzadko zatajanie ich przed chłopami powodowało ich bunt (w 1811 r. na Górnym Śląsku doszło nawet do powstania chłopskiego). Na skutek niechęci szlachty do nowych rozwiązań uwłaszczenie ludności chłopskiej zostało na dłuższy czas zatrzymane i dopiero podczas Wiosny Ludów zlikwidowano powinności feudalne chłopów na Śląsku.

Wojna siedmioletnia – ostatnia wojna śląska

W 1756 r. w wyniku tzw. odwrócenia przymierzy większość mocarstw europejskich (Rosja, Austria, Francja) zjednoczyła się przeciwko Prusom. Jeszcze tego roku Austriacy zajęli Śląsk z wyjątkiem Wrocławia. Brak dobrej organizacji i współdziałania po stronie państw koalicji spowodowały tak długie prowadzenie działań wojennych przez Prusy, mimo wystawienia mniej licznej armii i dotkliwej klęski poniesionej pod Kunowicami w 1759 r. Po zwycięstwie koalicjanci – w obawie przed wzmocnieniem sojusznika – nie zrobili jednak nic, by „dobić” siły pruskie. Ta bezczynność pozwoliła Fryderykowi odbudować pruską armię i prowadzić wojnę dalej. Zadziwiająca zbieżność okoliczności sprzyjających Prusom została nawet określona przez króla Prus mianem „**czudu domu brandenburskiego**”. Skala pierwszego „czudu” była niczym w porównaniu ze szczęściem, jakim dla Prus okazała się śmierć carycy Elżbiety i przejście władzy przez jej siostrzeńca Piotra III, otwartego prusofila. Zarówno on, jak i jego następczyni Katarzyna II wycofali się z wojny. Prusy wyszły z niej wzmocnione o bogaty Śląsk wraz z hrabstwem kłodzkim i utrzymały status europejskiego mocarstwa. Zaledwie dziewięć lat później państwo pruskie stanie się inicjatorem rozbiórów Rzeczypospolitej.

Fryderyk II Wielki – panował od 1740 do 1786 r.; uważał się za filozofa (korespondował z czołowymi myślicielami oświecenia w Europie), założył Pruską Akademię Nauk, jako pierwszy w Europie wprowadził powszechny system nauczania (od 1764 r. formalnie także na Górnym Śląsku), pod jego kierownictwem trwały prace nad unifikacją prawa krajowego w Prusach. Jednocześnie Fryderyk II był bezwzględny władca. Przez całe swoje panowanie prowadził politykę ekspansji w stosunku do Habsburgów, a następnie kosztowną wojnę z Rosją. Fryderyk traktował jako ślepych wykonawców rozkazów, był zwolennikiem drakońskich kar cielesnych. W swoim testamentie zapisał m.in., jak wyobraża sobie likwidację Polski: *Polska jest monarchią elekcyjną, po śmierci króla opanowywana jest ustawicznie przez wewnętrzne niepokoje. To jest czas, który trzeba wykorzystać, by najpierw [zając] miasto, potem cały okręg, a w końcu połknąć wszystko*. Jego zapowiedź ziściła się w kolejnych rozbiorach w 1793 i 1795 r. Terytorium Prus powiększyło się w ten sposób prawie dwukrotnie (anektowano 150 tys. km²).

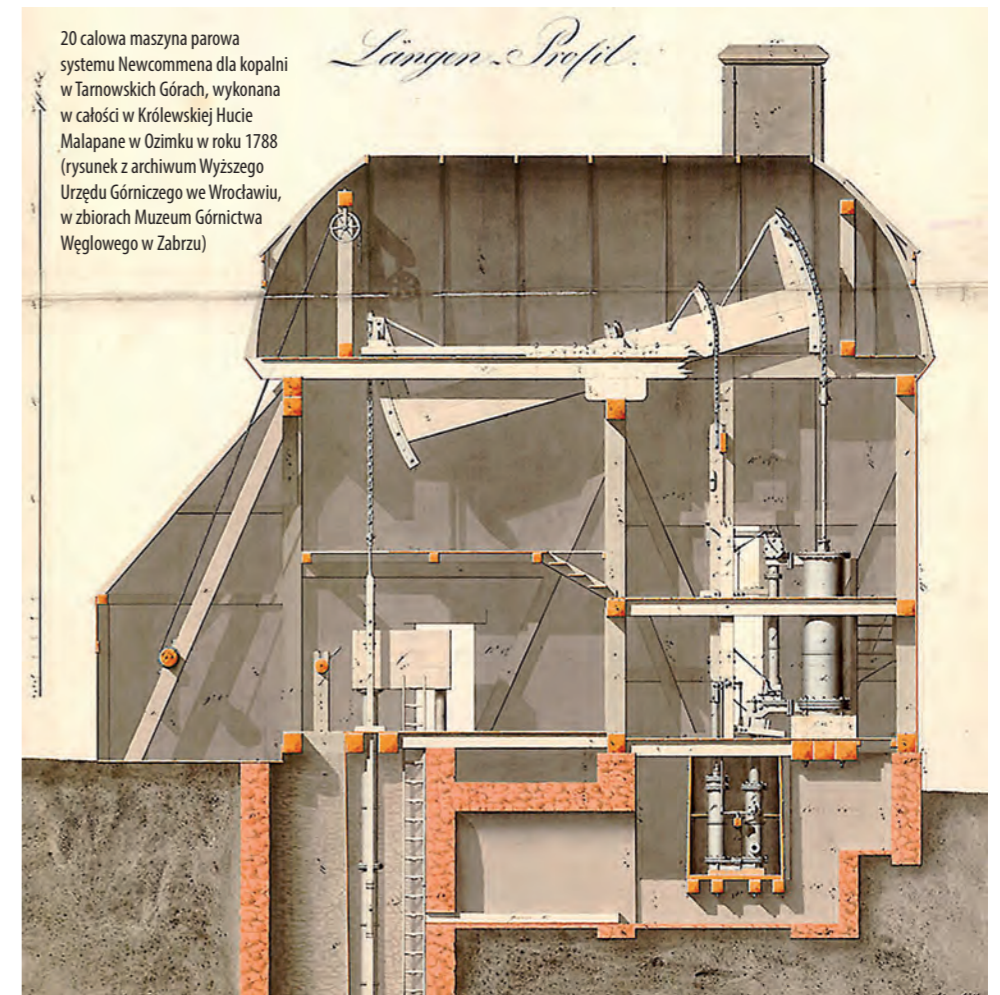

Fryderyk II na portrecie A. Graffa z 1781 r., domena publiczna

Karl Georg von Hoym – od 1770 r. minister Śląska (region ten jako jedyna prowincja pruska miał własnego ministra). Z powodu silnej pozycji w regionie przez swych antagonistów nazywany „wicekrólem Śląska”. Ze sprawozdań, jakie wysyłał królowi Fryderykowi Wilhelmu II, nierzadko wylaniał się zbyt upiękaszony obraz śląskiej prowincji, co widać w jednej z relacji z roku 1787: *Śląsk ze względu na swoich mieszkańców, przemysł i zakłady wytwórcze może być jednym z najszcześniejszych krajów świata* (*Dzieje Śląska, czyli historia na pograniczu*, „Pomocnik Historyczny”, „Polityka” nr 7/2019, s. 62). W czasie swojej zawodowej kariery został także mianowany ministrem w prowincji Prusy Południowe, a jego kompetencje rozszerzono. Po trzecim rozbiorze Polski zaczął zarządzać nowymi pruskimi nabytkami terytorialnymi, tj. powiatem siewierskim i pilickim, tworzącymi tzw. Nowy Śląsk (Neuschlesien), czy-

li ziemiami dzisiejszego Zagłębia Dąbrowskiego. Do śmierci (1807 r.) mieszkał w Brzegu Dolnym pod Wrocławiem.

MAKIAWELIZM – koncepcja polityczna sformułowana przez Nicolò Machiavellego, autora *Księżca*. Głosi ona, że najważniejszym celem w polityce jest racja państwa. Aby ją osiągnąć można korzystać z wszelkich dostępnych środków. Synonim bezwzględnego postępowania w myśl hasła „cel uświęca środki”. Na dworze i w kontakcie z otoczeniem Fryderyk II pozostał królem-filozofem, natomiast w polityce okazał się bezwzględnym władcą o dużym talencie wojskowym i politycznym, z powodzeniem wykorzystującym oficjalnie potępiany przez niego makiawelizm. Szybko odszedł od głoszonej do tej pory tezy o pokojowej koezystencji państw. Pierwszą próbą i celem jego ekspansywnej polityki stał się Śląsk, należący od dwustu lat do Habsburgów jako królów czeskich.

20-calowa maszyna parowa systemu Newcomena dla kopalni w Tamnowskich Górach, wykonana w całości w Królewskiej Hucie Malapanie w Ozimku w roku 1788 (rysunek z archiwum Wyższego Urzędu Górniczego we Wrocławiu, w zbiorach Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze)

Wiek XVIII – preludium śląskiej potęgi przemysłowej

Za sprawą rozwoju przemysłu, który rozpoczął się w ostatnich dziesięcioleciach XVIII w., Górny Śląsk stał się jednym z najlepiej rozwiniętych regionów w całej ówczesnej Europie. Pod koniec stulecia prowincja śląska wytworzyła 45% towarów eksportowych Prus. Z początkiem wieku XIX na Śląsku zaczęto brukować drogi i tworzyć linie kolejowe. Początkowo łączyły one Wrocław, Oławę, Świebodzice i Legnicę. W połowie XIX w. linie kolejowe łączyły Śląsk z Berlinem, Dreznem oraz Wiedniem.

Na Górnym Śląsku w XVIII w. istniało 66 miast o średnim zaludnieniu ok. tysiąca mieszkańców (np. Gliwice, Bytom), niekiedy ok. 5 tysięcy (Cieszyn, Racibórz). Tymczasem stolica Śląska – Wrocław, zwany odtąd Breslau, miał status królewskiej rezydencji i stał się w tym okresie jednym z największych i najbogatszych miast Prus

(wytworzał ok. 45% towarów eksportowych królestwa). W mieście działały fabryki maszyn tkackich, silników parowych i lokomotyw. Szybki rozwój przemysłu górnośląskiego rozpoczął się wraz z objęciem przez **Friedricha von Redena** funkcji dyrektora Wyższego Urzędu Górniczego. Powstawały masowo małe kopalnie odkrywkowe węgla, z zagranicy, głównie z Wielkiej Brytanii, sprowadzano najlepszych specjalistów. Kopalnie państwowe założone w Zabrzu i Łagiewnikach stały się wzorem dla innych, prywatnych. Głównym odbiorcą węgla były huty. Cezurą czasową wyznaczającą początek epoki industrialnej na Śląsku jest **uruchomienie w 1788 r. w szybie Kunst w Tarnowskich Górach pierwszej w Europie Środkowo-Wschodniej maszyny parowej do odwadniania kopalni**. W niecałe dziesięć lat później ruszył wielki piec w Królewskiej Odlewni w Gli-

wicach. Rosło wydobycie węgla kamiennego na terenie Chorzowa i Zabrze. Do największych potentatów przemysłowych, którzy doszli do olbrzymich majątków, należały niemieckie rodziny szlacheckie: Donnersmarcków, Hochbergów i Hohenlohe.

W 1769 r. wydano nowe **prawo górnicze** i utworzono Wyższy Urząd Górniczy (oraz okręgowy urząd górniczy). Zgodnie z ustawą z 1756 r. Fryderyk II zaliczył węgiel kamienny do tzw. **regaliów**, czyli dóbr królewskich. Oznaczało to swobodę wydobywania surowca przez państwo i prowadzenie wydobycia przez osoby, które uzyskały na to zgodę Urzędu Górniczego.

Obszar górnośląski zyskał znaczącą pozycję w granicach Prus właśnie dzięki przemysłowi. Ten pierwszy etap rozwoju był efektem działań szlachty oraz decydentów opierających swoje działania na wzorach pruskiej odmiany **merkantylizmu** (zakładającego dodatni bilans handlowy) i trwał do wybuchu wojen napoleońskich.